

JOHANNA W. A. NABER, *Overheersching en Vrijwording*, geschiedenis van Nederland tijdens de inlijving bij Frankrijk (Juli 1810—Nov. 1813), nieuwe uitgaaf, geïll. onder toezicht van E. W. Moes, Dir van 's Rijks Prentenkabinet *). Met goud bekroond door Teylers Tweede Genootschap, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1909.

Het mag ongetwijfeld een „gelukkig denkbeeld” genoemd worden, van Teylers Tweede Genootschap, den prijsvraag uit te schrijven voor de uitstekende beantwoording waarvan het vervolgens mejuffrouw Johanna W. A. Naber „met goud” bekroonde. Maar niet veel minder gelukkig — of schoon ontegenzeggelijk vlak voor de hand liggend — prijs ik het idee van de heeren H. D. Tjeenk Willink & Zoon, ons van het aldus in het aanzijn geroepen boek een geïllustreerde uitgaaf te bezorgen, en dat wel onder het bekwame toezicht des heeren directeurs van 's Rijks Prentenkabinet. Mij althans hebben genootschap en uitgevers, schrijfster en prentverzamelaar met dit hun initiatief en deze hun samenwerking een reeks zeer aangenaamleerrijke uren bezorgd, waarvoor het mij een genoeg is hun hier openlijk dank te zeggen. En dit wel in de eerste plaats wijl zij mij (onpijnlijk gelukkig!) verlost van een waan-

*) De bij dit stukje geplaatste illustraties zijn aan mej. Naber's boek ontleend.

LEBRUN, HERTOG VAN PLAISANCE, ANONIEME SCHILDERIJ IN HET BEZIT VAN DE GRAVIN DE MAILLÉ.

idee, een voorstelling die in haar ongefundeerdheid allicht menig nadenkend hoofd zeer zonderling voorkomen zal, maar waarmee ik toch niet geloof ganschelijk alleen gestaan te hebben. Het was deze, mijn dwaze meening: den 10^{en} Juli 1810, datum onzer definitieve inlijving bij het Keizerrijk der Franschen, als een waren onheilsdag voor mijn vaderland te moeten beschouwen en het tijdperk der overheersching, daarop gevolgd, als een periode van louter schandelijke vernedering, slaafsheid, ongeluk en verval. Dat ik, althans nog vóór 10 Juli 1910, nog vóór den dag dus waarop zoo menig Nederlander ernstiglijk zal herdenken hetgeen een eeuw geleden geschiedde en zich verdiepen in vergelijkingen — min of meer trotsch en zelfvergenoegd allicht — van het tóen met het tháns . . . , dat ik, zeggen wij, althans nog vóór ik gelegenheid had mij op dien aangeezwen herdenkingsdag te compromitteeren met een domheid over die onheilsvolle jaren van Fransche overheersching, in die jaren ben gaan zien een . . . nu ja, natuurlijk nog niet bepaald een roemvol tijdperk, maar . . . wel laat ons zeggen: een

ziekte, maar dan een die (als alle andere, zeggen de dokters) feitelijk een genezing was, als een uiterst heilzame „kuur” voor mijn glorierijk vaderland . . . , dát — gij zult zeggen, dat hadden mij ook andere meesters, andere boeken kunnen leeren; zeer zeker, maar niet alle boeken zijn zoo aantrekkelijk als dit geïllustreerde van mejuffr. Naber, en zie, die aantrekkelijkheid heeft het mij aangedaan!

Dus lang niet enkel voor de leering en opklaring voegt het mij „urheber” en schrijfster, uitgevers en verluchter van dit boek erkentelijk te zijn. Maar ook voor de wijze

Boekbespreking.

Souvereine Vorst van het vrije Nederland.

Begint men het boek nu te lezen, dan blijkt al gauw, dat mej. Naber, hoezeer ook geneigd — haar indeeling zelf is er het duidelijk bewijs van — het volle licht te doen vallen op onze bevrijding van het Fransche juk, geenszins blind is gebleven voor de groote voordeelen die door ons maatschappelijk, zoowel als ons staat-

en van de herwinning daarvan voor nu ongeveer een eeuw; voor een grooter deel echter is het voorzeker een gevolg van een steeds sterker zich bewust worden, dat daar ligt het uitgangspunt van ons modern staatkundig leven, dat daar is te vinden de verklaring der wording van ons hedendaagsch volksbestaan."

Het spreekt trouwens van zelf: waar ik

HET VERTREK VAN DE „GARDES D'HONNEUR" VAN AMSTERDAM, BUITEN DE WEESPERPOORT.
PRENT VAN R. VINKELES, NAAR EEN TEEKENING VAN A. VINKELES.

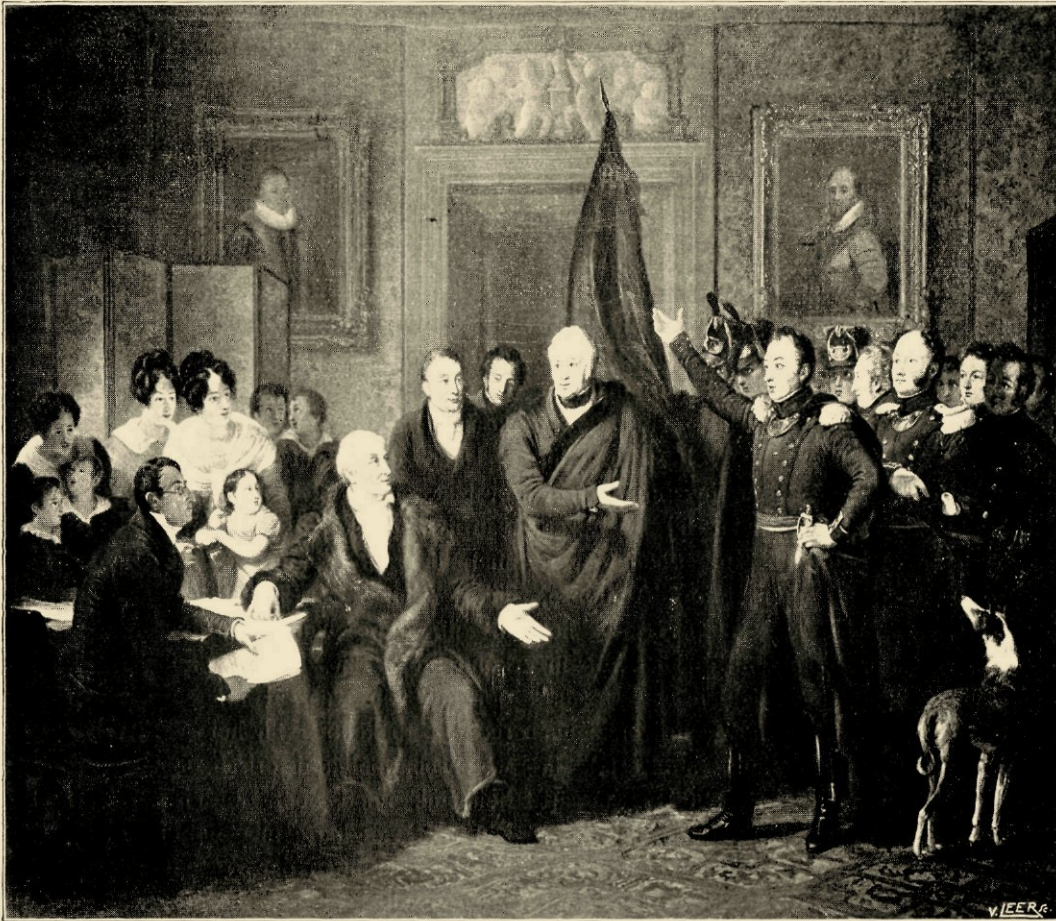
kundig leven zijn overgehouden uit de jaren toen dat juk op onze schouders drukte. Dit wordt zelfs al openbaar uit de allereerste bladzij der interessante „inleiding", die zij aan de grootere afdeelingen voorafgaan deed. Immers reeds daar verklaart de schrijfster het feit der toenemende belangstelling onzer historici in dien z.g. Franschen tijd als volgt: „Voor een deel moge dit verschijnsel zijn toe te schrijven aan het naderen der herinneringsdagen van het verlies onzer onafhankelijkheid

vooropgesteld heb door dit boek bekeerd te zijn van mijn voorstelling, dat de z.g. Fransche tijd als een onheilsperiode voor ons land is te beschouwen, kan het niet anders of de heilzaamheid der overheersching moet mij uit ditzelfde boek zijn duidelijk geworden. Ik wijs er dan ook op dat, blz. 69 en 70, de vruchten door ons staatsleven uit de Fransche leerjaren geplukt staan opgesomd en dat uit de karakteriseeringen van mej. Naber, n.l. waar zij handelt over de personen

Boekbespreking.

der voornaamste Fransche ambtenaars door den Keizer ten onzent aangesteld, haar streven om, met groote onpartijdigheid en psychologisch inzicht, elk het zijne te geven ten klaarste uitkomt. Ik citeer: (bl. 69) „Desniettemin is het de ondervinding geweest van zeer velen, die den krijgsdienst, de administratie, de rechtspractijk lief hadden als beroep en

eindelijk verwezenlijkt de denkbeelden, die zij jaren lang hadden nagejaagd: staatseenheid door eenheid van wetgeving en bestuur. Na de omwenteling van 1813 is het kader der Fransche administratie in hoofdzaak behouden. Dit gansche moderne organisme in en door de omwenteling geschapen, onder het keizerrijk streng geschoold en bewerktuigd, was

DE AANVAARDING VAN HET HOOG BEWIND IN NAAM VAN DEN PRINS VAN ORANJE, DOOR VAN HOGENDORP EN VAN DER DUIN VAN MAASDAM, TEN HUIZE VAN DEN GRAAF VAN HOGENDORP, 21 NOV. 1813. SCHILDERIJ VAN J. M. PIEMAN.

hun beroep met eere waarnamen, dat men nergens beter diende dan onder Fransch bestuur. Gogel, Canneman, van Maanen, Brugmans, Dirk van Hogendorp, Janssens, Verhuell en zoo vele anderen met hen prezen in het Fransche stelsel orde, erkenning van verdienste en gelijke zorg voor alle ingezetenen zonder onderscheid van rang of geboorte. Juist de vurigste revolutionairen van 1795 waren het gewilligst om den meester van Europa te dienen. Onder hem zagen zij

eene niet te onderschatten macht in den Staat geworden: eene macht, waartegen wat er in 1813 aan zuivere reactie aanwezig was, bij verre na niet op kon.

„Wie dieper zag dan de groote menigte, waardeerde het invoeren van begrotingen bij alle gemeentebesturen en bij alle instellingen van liefdadigheid, het verplicht stellen van openbare aanbestedingen bij alle leveringen aan Rijk of gemeente, de verbeterde rekenplichtigheid, de vervanging der onderscheidene

Boekbespreking.

plaatselijke belastingen door opcenten op de rijksbelastingen, de instelling der registers van den burgerlijken stand, de verplichte aanneming van eenen vasten familienaam, het verplicht burgerlijk huwelijk eer tot de kerkelijke inzegening mocht worden overgegaan, de afschaffing van het gildewezen, de statistiek van fabrieks- en armwezen, de kadastrering van het land volgens de Fransche methode, die zoo doeltreffend bleek, dat men ze ook na den val van Napoleon bleef toepassen, het verbod van begraven in de kerken of binnen de bebouwde kom der gemeente."

Over den Luitenant-Generaal Lebrun lezen wij in het aan hem gewijde hoofdstuk niets dan lof. (bl. 38) Hij „was een gematigd man, fijn beschaafd en zich onderscheidende door ernstige, diepgaande studiën op economisch gebied." En op bl. 40 dit, haast overdreven schijnende: „Maar toch er was voor prins Lebrun geene enkele aanleiding om Napoleon te ontzien; hij gevoelde zich onafhankelijk van dezen en zelf spaarde hij op zijn beurt den keizer evenmin harde waarheden. Warm ook heeft hij bij dezen gepleit voor de belangen van het hem toevertrouwde land." Ook over Baron d'Alphonse, den intendant de l'intérieur, het heele boek door uitsluitend goeds. „Begin-selen van billijkheid bezielde hen steeds" neemt mej. Naber over van de schrijvers eener „Geschiedenis der Nederlandsche Kerk." Ja zelfs de veel gesmade prefecten De Stassart en De Celles vinden in deze beschrijfster der Fransche overheersching warme verdediging, bijna sympathie. „Hunne briefwisseling met den Franschen minister van Binnenlandsche Zaken, hunne maandelijksche staten en rapporten, zooals die zijn bewaard in de Archives Nationales te Parijs, werpen over hunne werkzaamheid ten onzent een geheel ander licht dan dat, waarin de overlevering ze ons heeft leeren beschouwen. Helder en zakelijk gesteld zijn vele dezer stukken aangenaam en boeiend om te lezen, het werk van mannen van smaak en ontwikkeling."

Wanneer ik, ondanks al dezen onpartijdigen lof den Franschman toegezwaaid, waag vol te houden, dat mej. Naber bij het schrijven van haar boek niet geheel en al vrijgebleven

is van chauvinisme, liever gezegd: dat zij de nadeelen der Fransche heerschappij al te breed uitgemeten, de voordeelen niet genoeg recht gedaan heeft, dan is dat begrijpelijkerwijze niet met citaten aan te toonen, ook al had ik de ruimte! Het is het resultaat eener aandachtige lezing, het is mijn eindindruk van dit interessante boek. Te ernstig en wetenschappelijk om van haar werk een feestuitgaaf te maken, schijnt de schrijfster toch niet vergeten te hebben, dat de bedoeling was het uittegeven in den herdenkingstijd van onze wedergeboorte als zelfstandig rijk. Kwam daarbij niet, dat mej. Naber, als echte Hollandsche, sterk antimilitaristisch denkt en daardoor misschien wel wat overdreven veel medelijden had met de vaders en moeders die hun zonen voor de „grootte armée" moesten afstaan, met de deftige ouders vooral die hun lievelingen als gardes d'honneur zagen uittrekken? Het komt mij zoo voor.

Doch deze fout — indien zij werkelijk bestaat, en dus niet alleen in mijn verbeelding van ijverig bekeerde! — deze fout is in hooge mate begrijpelijk, om niet te zeggen: natuurlijk. Menig lezer zal er dan ook, evenmin als ik, dupe van geworden zijn. Daarbij komt nog, dat de vaderlandsliefde, die er oorzaak van was, al mogen wij haar geen rechten toekennen bij het schrijven van een wetenschappelijk-historisch boek, ons toch heimelijk goed doet. Inderdaad, wie onzer zou niet van harte mee hebben willen doen aan het weggagen der vreemdelingen — hoe provinciaal en benepen deze betiteling ook eenmaal klinken zal in de ooren van de bewoners der Vereenigde Staten van Europa! — wie onzer zou niet gaarne lezen van dat weggagen of, nog beter, van dien wakkeren Hendrik Doeff, bevelhebber op Decima, het kleine eiland, waar „de Nederlandsche vlag bleef waaien, terwijl zij overal elders door Frankrijk of Engeland was neergehaald". Ja, dat korte en eenvoudige verhaal van Doeff (bl. 130), hoe hij zijn „handbreed gronds" voor Holland wist te bewaren — terwijl Holland niet meer bestond! Het was donquichotterie? Goed, maar het was prachtig!

H. R.